

नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची उद्दिष्टे व फायदे

प्रा. कदम डी. डी.

वाणिज्य विभाग

जवाहर महाविद्यालय, अणदूर

प्रा. विराजदार एस. जी.

वाणिज्य विभाग

जवाहर महाविद्यालय, अणदूर

प्रस्तावना :

NEP , नवीन शैक्षणिक धोरण : भारतातील शिक्षणाच्या इतिहासातील हा सर्वात मोठा बदल आहे. मानव संसाधन व्यवस्थापन मंत्रालयाने नवीन शैक्षणिक धोरण आणले आहे . भारताचे हे नवीन शैक्षणिक धोरण इस्रोचे प्रमुख डॉ. कस्तुरी रंजन यांच्या अध्यक्षतेखाली झाले आहे. शिक्षण पद्धतीत काय बदल होणार आहेत आणि या बदलाचा तुमच्या मुलावर किंवा भारताच्या भविष्यावर कसा परिणाम होईल, जर तुम्ही पालक असाल, तुमची मुले शिकत असतील तर तुमच्यासाठी.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण काय आहे ?

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणांतर्गत, शाळा आणि महाविद्यालयांमधील शिक्षणाचे धोरण तयार केले जाते आणि भारत सरकारने नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२२ लाँच केले आहे. नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात (छएझ) सरकारने अनेक महत्वाचे बदल केले आहेत. नवीन शैक्षणिक धोरणात बदल करण्याचे मुख्य कारण म्हणजे जागतिक नजरेत भारताला महासत्ता बनवणे.

भारताच्या नवीन शैक्षणिक धोरणांतर्गत, २०३० पर्यंत शालेय शिक्षणात १०० % ऋखठसह प्री - स्कूल ते माध्यमिक शाळेपर्यंत शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण केले जाईल (वैद्यकीय आणि कायद्याचा अभ्यास समाविष्ट नाही), नवीन शैक्षणिक धोरणापूर्वी १० + २ पॅटर्न पाळला जाईल. पण हे नवीन शैक्षणिक धोरण (छएझ) आल्याने, ५+ ३ + ३ + ४ चा पॅटर्न फॉलो केला जाईल. २०१४ मध्ये जेव्हा भाजपचे सरकार स्थापन झाले, तेव्हा त्यांच्या जाहीरनाम्यात नवीन शैक्षणिक धोरण आणण्याचेही सांगितले होते, जे आज दिसत आहे.

संशोधनाची उद्दिष्टे :

१. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची उद्दिष्टे याचा अभ्यास करणे.
२. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२२ ची वैशिष्ट्ये चा अभ्यास करणे.
३. भारताच्या नवीन शैक्षणिक धोरणाचे फायदे चा अभ्यास करणे.
४. नवीन शैक्षणिक धोरणाचे टप्पे चा अभ्यास करणे.

संशोधन पद्धती :

प्रस्तुत शोधनिबंधासाठी दुय्यम सामग्रीचा वापर करण्यात आला आहे . त्यामध्ये संदर्भ ग्रंथ मासिके , तर इंटरनेट या दुय्यम प्रामुख्याने उपयोग केला आहे.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची उद्दिष्टे :

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२२ (NEP २०२२) चे मुख्य उद्दिष्ट भारतामध्ये आतापर्यंत देण्यात येत असलेल्या शिक्षणामध्ये क्रांतिकारी बदल घडवून आणणे तसेच भारताचे शिक्षण जागतिक स्तरावर पोहोचवणे हा

आहे. आपल्या भारताचा इतिहास ज्याप्रमाणे संपूर्ण जग भारताकडून नेहमीच शिकत असते, त्याचप्रमाणे भारताला ज्ञानाच्या क्षेत्रात महासत्ता बनवणे हे नवीन शैक्षणिक धोरण २०२२, NEP २०२२ चे महत्वाचे उद्दिष्ट आहे.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाद्वारे शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण केले जाणार आहे. तसेच राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२२ अंतर्गत शासनाच्या माध्यमातून जुन्या शैक्षणिक धोरणात अनेक दुरुस्त्या करण्यात आल्या असून काही नवीन सुविधाही जोडण्यात आल्या आहेत

भारताच्या नवीन शैक्षणिक धोरणामुळे शिक्षणाचा दर्जाही सुधारेल, जेणेकरून मुलांना चांगले शिक्षण मिळू शकेल.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२२ ची वैशिष्ट्ये NEP:

१. भारताच्या नवीन शैक्षणिक धोरणाच्या आगमनाने, मनुष्यबळ व्यवस्थापन मंत्रालय आता शिक्षण मंत्रालय म्हणून ओळखले जाईल.
२. नवीन शैक्षणिक धोरण २०२२ अंतर्गत, शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण केले जाईल, ज्यामध्ये वैद्यकीय आणि कायद्याच्या अभ्यासाचा समावेश करण्यात आलेला नाही.
३. भारतात पूर्वीच्या शैक्षणिक धोरणांतर्गत १० + २ पॅटर्न पाळला जात होता, मात्र आता या नवीन शैक्षणिक धोरणांतर्गत ५ + ३ + ३ + ४ पॅटर्नचा अवलंब केला जाईल, ज्याअंतर्गत १२ वर्षांचे शालेय शिक्षणही दिले जाईल.
४. वर्षाच्या पूर्व शालेय शिक्षणाचाही समावेश करण्यात आला आहे. भारताच्या नवीन शैक्षणिक धोरणांतर्गत सहाव्या इयत्ते विद्यार्थ्यांना मोठा दिलासा मिळणार आहे कारण व्यावसायिक प्रशिक्षण, इंटर्नशिपही सहाव्या इयत्तेपासून सुरु होणार आहे.
५. इयत्ता पाचवीपर्यंत मातृभाषेतून किंवा प्रादेशिक भाषेत शिक्षण दिले जाईल : - म्हणजे पाचवीपर्यंत विद्यार्थ्यांना त्यांच्या भाषेतच शिक्षण घेता येईल.
६. पूर्वी जसे विज्ञान, कला आणि वाणिज्य शाखेचे प्रवाह असायचे, त्या अंतर्गत विद्यार्थ्यांना ठराविक विषयाचा अभ्यास करायचा होता पण आता ही पद्धत रद्द करण्यात आली आहे.
७. एखाद्या विद्यार्थ्याने भौतिकशास्त्राची निवड केली, तर नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार तो खाते किंवा कला या विषयाचाही अभ्यास करू शकतो.
८. सहाव्या इयत्तेपासून विद्यार्थ्यांना कॉम्प्युटर आणि ऑनलाइनची माहिती दिली जाईल तसेच त्यांना कोडिंग शिकवले जाईल.
९. सर्व शाळा डिजिटल केल्या जातील सर्व प्रकारच्या सामग्रीचे प्रादेशिक भाषेत देखील भाषांतर केले जाईल.
१०. नवीन शैक्षणिक धोरण २०२२ अंतर्गत व्हर्चुअल लॅब देखील विकसित केल्या.

भारताच्या नवीन शैक्षणिक धोरणाचे फायदे :

१. हे नवीन शैक्षणिक धोरण भारतात लागू करण्याचा सर्वात मोठा उद्देश भारतातील विद्यार्थ्यांना सक्षम करणे हा आहे.
२. नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२२ ची अंमलबजावणी करण्यासाठी केंद्र सरकार GDP च्या ६ % खर्च करेल.
३. संस्कृत आणि भारतातील प्राचीन भाषेला अभ्यासात महत्वाची भूमिका दिली जाईल संस्कृतला

आयआयटीच्या क्षेत्रातही पुढे नेले जाईल , तसेच ज्या विद्यार्थ्यांना हवे असेल ते संस्कृत भाषेतूनच इतर विषयांचा अभ्यास करू शकतात

४. बोर्डाची परीक्षाही खूप सोपी होणार, पूर्वी बोर्डाच्या परीक्षेच्या वेळी बोर्डाची तयारी फक्त दोन - तीन महिन्यांत अभ्यास करूनच करायची, असे वाटणारे विद्यार्थी, ही पद्धत रद्द होणार, आता विद्यार्थ्यांना वर्षभर अभ्यास करा. आणि बोर्डाची परीक्षा दोन टप्प्यात घेता येईल.
५. अभ्यास सोपा करण्याबरोबरच विद्यार्थ्यांना समजून घेता यावे यासाठी आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स सॉफ्टवेअरचाही अभ्यास क्षेत्रात वापर केला जाईल .
६. उच्च शिक्षण स्तरावरील एमफिल पदवी रद्द करण्यात येत आहे.
७. नवीन शैक्षणिक धोरणांतर्गत मुख्य अभ्यासक्रमात अभ्यासक्रमेतर उपक्रम ठेवण्यात आले आहेत.
८. नवीन शैक्षणिक धोरण २०२२ अंतर्गत विद्यार्थ्यांना ३ भाषा शिकविल्या जातील, ज्या राज्याला त्यांच्या स्तरावर निश्चित कराव्या लागतील.
९. नवीन शैक्षणिक धोरण २०२२ अंतर्गत राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन आणि प्रशिक्षण परिषदेद्वारे शालेय शिक्षणासाठी राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा तयार केला जाईल.
१०. तळागाळात नवीन शैक्षणिक धोरणाची अंमलबजावणी करण्यासाठी भारतात अनेक संस्था स्थापन केल्या जातील, ज्यामुळे नवीन शैक्षणिक धोरण (NEP) सुरळीत चालण्यास मदत होईल.
११. हे नवीन शैक्षणिक धोरण आल्याने कुशल मुलांवर अधिक लक्ष दिले जाणार असून, त्यांना विशेष शिक्षण दिले जाणार आहे.
१२. भारताचे नवीन शैक्षणिक धोरण आल्याने विद्यार्थ्यांवरील अभ्यासाचे ओझे कमी होऊन त्यांना शैक्षणिक क्षेत्रात खूप प्रगती होईल. म्हणजेच आता विद्यार्थी रोटेएवजी कुशल आणि सक्षम होतील.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण कसे चालेल ?

भारताचे नवीन शैक्षणिक धोरण विशेषतः चार टप्प्यांत काम करेल, ५ + ३ + ३ + ४ या पद्धतीचा वापर करून विद्यार्थ्यांचे शिक्षण पुढे नेले जाईल. या नवीन पॅटर्न अंतर्गत, १२ वर्षांचे शालेय शिक्षण आणि ३ वर्षांचे प्री - स्कूलिंगचा समावेश आहे. नवीन शैक्षणिक धोरण २०२२ चे पालन सरकारी आणि खाजगी दोन्ही शाळा संस्थांद्वारे केले जाईल.

नवीन शैक्षणिक धोरणाचे ४ टप्पे पुढीलप्रमाणे आहेत :

१. पहिला पायाचा टप्पा : - ३ ते ८ वर्षे वयोगटातील मुलांना फाउंडेशन स्टेजमध्ये समाविष्ट करण्यात आले आहे. या टप्प्यात त्यांच्या शालेय शिक्षणाची ३ वर्षे आणि २ वर्षे पूर्व शालेय शिक्षण ज्यामध्ये इयत्ता I आणि II समाविष्ट आहे. फाउंडेशन स्टेजमध्ये, विद्यार्थ्यांना शिकवले जाईल आणि भाषा कौशल्ये आणि अध्यापनाच्या विकासावर लक्ष केंद्रित केले जाईल.
२. तयारीचा टप्पा : - तयारीच्या टप्प्यांतर्गत, ८ ते ११ वर्षे वयोगटातील मुलांचा समावेश करण्यात आला आहे. पूर्वतयारीच्या टप्प्यांतर्गत इयत्ता ३ ते इयत्ता पाचवी पर्यंतच्या मुलांचा समावेश केला जाईल आणि या टप्प्यात शिक्षकांची भाषा आणि संख्यात्मक कौशल्ये विकसित होतील. मुले, उद्देश असेल पूर्वतयारीच्या टप्प्यापर्यंत मुलांना प्रादेशिक भाषेत शिकवले जाईल .
३. मधला टप्पा : - मध्यम टप्पा अंतर्गत इयत्ता ६ वी ते इयत्ता ८ वी या मुलांना सहभागी करून घेतले जाईल.

मधल्या टप्प्यात इयता ६ वी घ्या मुलांना कोडिंग शिकविले जाईल. तसेच त्यांना व्यावसायिक प्रशिक्षण आणि इंटरशिप दिली जाईल.

४. माध्यमिक टप्पा : - इयत्ता ९ वी से १२ वी पर्यंतच्या मुलांचा समावेश माध्यमिक टप्प्यांतर्गत माध्यमिक करण्यात आला आहे, कारण मुले पूर्वी विज्ञान, वाणिज्य आणि कला विषय घेत असत. ही सुविधा रद्द करण्यात आली आहे, माध्यमिक टप्प्यांतर्गत यामुळे मुळे त्यांच्या आवडीचा विषय घेऊ शकतील आणि पुढील अभ्यास करू शकतील. उदाहरणासह समजून घ्या मुलाला विज्ञानासह कॉमर्स किंवा कॉमर्ससह आर्ट्सचा अभ्यास करायचा असेल, तर त्यालाही परवानगी दिली जाईल.

निष्कर्ष -

नॅशनल एज्युकेशन पॉलिसी (NEP) बदल माहिती असणे खूप महत्वाचे आहे. भारतातील पूर्वीच्या शिक्षण धोरणात फार काळ कोणताही बदल करण्यात आलेला नाही, जी माहिती तुमच्या आजोबांना मिळाली होती, तीच माहिती तुमच्या वडिलांना मिळाली होती आणि आता तुम्हीही तीच वाचत असाल. भारताच्या विकासासाठी शैक्षणिक धोरणात बदल घडवून आणणे अत्यंत आवश्यक असून मोदी सरकारने २०२२ साली नवीन शैक्षणिक धोरण सुरु केले आहे. या शैक्षणिक धोरणांतर्गत अनेक क्षेत्रात शिथिलता आणि भरपूर लाभ देण्याचा प्रयत्न करण्यात आला आहे, ज्यामुळे विद्यार्थ्यांवरील अभ्यासाचा भार कमी होईल.

संदर्भ :

- 1) <https://www.mhrd.gov.in/sites/uploadfiles/mhrd/files/document>
- 2) <http://aishe.nic.in/aishe/viewDocument.action?documentId-262>
- 3) <http://nicpid.nic.in/nep%2020.pdf>
- 4) <https://www.mhrd.gov.in/sites/uploadfiles/mhrd/files/Draft%20NEP%2019%20EN%20Revised.pdf> reports / NPES6 - mod92.pdf

Principal

Jawahar Arts, Science & Commerce College,
Andur Tal. Tuljapur Dist, Osmanabad